

Psychosociálne riziká v Európe: Výskyt a stratégie v oblasti prevencie

Zhrnutie

Úvod

Toto zhrnutie vychádza zo spoločnej správy o psychosociálnych rizikách pri práci, ktorú vypracovali Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA) a Európska nadácia pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok (Eurofound). Opiera sa o doplňujúce činnosti oboch agentúr, ktoré sa odrážajú v ich rôznych úlohách. Táto správa, ktorá pojednáva o komplexných súvislostiach medzi zdravím a prácou, obsahuje porovnávacie informácie o výskyte psychosociálnych rizík v radoch pracujúcich a skúmajú sa v nej prepojenia medzi týmito rizikami, zdravím a duševnou pohodou. Zaoberá sa tiež tým, do akej miery prijímajú podniky opatrenia na odstránenie psychosociálnych rizík a opisujú sa v nej kroky, ktoré môžu byť v týchto podnikoch prijaté. Obsahuje aj prehľad politík v šiestich členských štátoch.

Politické súvislosti

Cieľom EÚ je zvyšovanie kvality pracovných podmienok; v článku 151 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa uvádza, že členské štáty majú za cieľ podporovať zamestnanosť a zlepšovať pracovné podmienky. Predpokladom na dosiahnutie cieľa stratégie Európa 2020 je zabezpečenie zdravia a duševnej pohody zamestnancov počas ich pracovného života s cieľom zvýšiť zamestnanosť v EÚ. Rámcová smernica z roku 1989 o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci ukladá zamestnávateľom povinnosť zaviesť preventívne opatrenia na ochranu pred pracovnými úrazmi a chorobami z povolania, preto sa stratégie organizácií v oblasti zdravia a bezpečnosti musia zaoberať aj psychosociálnymi rizikami. Európski sociálni partneri okrem toho uznali význam psychosociálnych rizík podpísaním Rámcovej dohody o pracovnom strese (2004) a Rámcovej dohody o obťažovaní a násilí v práci (2007). Tieto dohody predstavujú záväzok pre rozvoj a uplatňovanie ich obsahu na vnútroštátnej úrovni.

Hlavné zistenia

25 % zamestnancov v Európe tvrdí, že zažívajú stres súvisiaci s prácou takmer po celý pracovný čas alebo jeho veľkú časť a podobné percento uvádza, že práca má negatívny vplyv na ich zdravie. K týmto nežiaducim účinkom práce prispievajú aj psychosociálne riziká.

Najčastejšie riziká súvisia s typom úloh, ktoré zamestnanci vykonávajú (napríklad či sú tieto úlohy monotónne alebo zložité) a s pracovným nasadením. Vysoké pracovné nasadenie negatívne vplyva na zdravie a duševnú pohodu, najmä vo forme pracovného stresu.

Násilie a obťažovanie sú menej často hlásené, pričom však majú výrazne negatívny vplyv na duševnú pohodu. Ostatné pracovné podmienky, napríklad správna rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a sociálna podpora, majú pozitívny vplyv.

Od roku 2005 poklesol výskyt niektorých psychosociálnych rizikových faktorov. Dlhý pracovný čas a nedostatočnú sociálnu pomoc nahlasuje menej ľudí. Vzrástla však nestabilita zamestnania a pätina pracovníkov naďalej pracuje dlhé hodiny alebo má nepravidelný pracovný čas. V poslednej dobe bol v niektorých krajinách hlásený väčší tlak v zamestnaní, násilie a obťažovanie. Súvisí to so zmenami na pracovisku, ktoré priniesla hospodárska kríza.

Vo všeobecnosti platí, že rozdiely v pracovných podmienkach medzi skupinami pracovníkov súvisia s jednotlivými odvetviami. Vyskytujú sa však aj rodové rozdiely, ktoré nemusia nevyhnutne súvisieť s daným odvetvím, napríklad že muži pracujú dlhšie, alebo že ženy čelia v rámci svojho kariérneho postupu väčším problémom.

Psychosociálne riziká sa týkajú väčšiny podnikov: takmer 80 % manažérov vyjadrilo znepokojenie zo stresu súvisiaceho s prácou a približne jeden z piatich sa domnieva, že násilie a obťažovanie predstavujú zásadný problém. Pri pohľade na jednotlivé riziká sa najväčšie obavy manažérov týkajú časovej tiesne a náročných zákazníkov, pacientov a žiakov. Napriek týmto obavám zaviedla postupy na riešenie týchto rizík menej ako jedna tretina podnikov.

Z dôkazov vyplýva, že boj proti ohrozeniu psychosociálnej pohody nie je jednorazové opatrenie, ale proces zahŕňajúci niekoľko fáz, ktoré si vyžadujú zmeny v pracovnom prostredí. Opatrenia prijaté na úrovni podniku sa najlepšie vykonávajú prostredníctvom štruktúrovaného procesu, pričom najúčinnnejšie sú vtedy, keď sa na nich pracovníci aktívne zúčastňujú.

Informácie poskytované podnikom, ktoré im môžu pomôcť riešiť psychosociálne riziká, budú účinné s najväčšou pravdepodobnosťou

vtedy, ak prinesú prístup, ktorý bude zameraný na pripravenosť podniku na zmenu a na konkrétne riziká v spoločnosti a danom odvetví. Pokiaľ ide o psychosociálne riziká, neexistuje jediné riešenie, ale v podnikoch v celej Európe bolo zavedených množstvo účinných prístupov.

Na politickej úrovni prispeli iniciatívy v oblasti legislatívy a od sociálnych partnerov k vykonávaniu prevencie psychosociálnych rizík. Stimulom na zlepšenie pracovných podmienok je sociálny dialóg. V príkladoch uvedených v správe sa uvádzajú politiky zamerané na riešenie problematiky psychosociálnych rizík na úrovni členských štátov, a to buď prostredníctvom legislatívy a kontroly za pomoci praktických nástrojov, alebo prostredníctvom účasti sociálnych partnerov. Politiky vo všetkých európskych krajinách však nie sú rozvinuté v rovnakej miere, čo možno vysvetliť odlišnými tradíciami sociálneho dialógu a rôznymi prístupmi zo strany vlády, ktoré veľakrát súviseli s významom, ktorý tieto krajiny prikladali psychosociálnym rizikám.

Politické ukazovatele

- Politickí činitelia a zainteresované strany zodpovedné za zlepšovanie pracovných podmienok a prevenciu rizík musia zväžiť špecifické psychosociálne riziká pre jednotlivé skupiny zamestnancov.
- V súlade s cieľom stratégie Európa 2020, ktorým je zvýšiť mieru zamestnanosti, by sa pozornosť mala venovať riešeniu rizík, ktorým sú zamestnanci najčastejšie vystavení. Ide konkrétne o problémy súvisiace s typom vykonávanej úlohy, či o vysoké pracovné nasadenie, ako aj o tie, ktoré majú výrazný vplyv na udržateľnosť práce, ako sú násilie alebo obťažovanie.
- Nárast uznania významu psychosociálneho pracovného prostredia a potreba riešenia psychosociálnych rizík sa musia premietnuť do skutočnej implementácie politik v oblasti prevencie, a to najmä v krajinách, v ktorých zaviedlo postupy na riešenie psychosociálnych rizík iba niekoľko podnikov. V dopĺňaní právnych požiadaviek, najmä v prípade menších podnikov, môžu dôležitú úlohu zohrávať praktické usmernenia.

- Sociálny dialóg na rôznych úrovniach, a to od EÚ až po pracoviská, pomáha zvýšiť informovanosť o psychosociálnych rizikách a pomáha aj pri rozvoji politik a opatrení na úrovni podniku. V tejto oblasti by mal pokračovať ďalší vývoj, najmä v krajinách, v ktorých príslušné politiky ešte nie sú dostatočne rozvinuté.
- Opatrenia zamerané na prevenciu psychosociálnych rizík sa najlepšie vykonávajú na základe tradičného postupu na riadenie rizík. Podniky dosahujú väčší úspech pri prevencii psychosociálnych rizík v prípade, ak v nich už bolo vykonané riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.
- Politickí činitelia by sa mali zamyslieť nad tým, ako zvýšiť účasť žien na trhu práce, a zároveň by mali udržať a zlepšovať pracovné podmienky vo všeobecnosti. V tejto oblasti môže byť prínosom aj riešenie otázok súvisiacich s pracovným časom a kariérom rastom.
- Nestabilita zamestnania má na zdravie negatívny vplyv. Rozvoj ucelených politik v oblasti zamestnanosti, kariérneho rastu, sociálno-ekonomickej podpory a reštrukturalizácie môže prispieť k odstráneniu príčin a dôsledkov nestability zamestnania.

Ďalšie informácie

Toto zhrnutie je vyňaté zo správy s názvom *Psychosocial risks in Europe: Prevalence and strategies for prevention* (Psychosociálne riziká v Európe: Výskyt a stratégie v oblasti prevencie), ktorá sa nachádza na stránkach <http://eurofound.europa.eu/publications/report/2014/eu-member-states/working-conditions/psychosocial-risks-in-europe-prevalence-and-strategies-for-prevention> a <https://osha.europa.eu/en/publications/reports/psychosocial-risks-eu-prevalence-strategies-prevention/view>. Táto správa je k dispozícii v 25 jazykoch na stránkach <http://www.eurofound.europa.eu/publications/executive-summary/2014/eu-member-states/working-conditions/psychosocial-risks-in-europe-prevalence-and-strategies-for-prevention-executive-summary> a <https://osha.europa.eu/en/publications/reports/executive-summary-psychosocial-risks-in-europe-prevalence-and-strategies-for-prevention/view>

